

نگاهی به تلاش واشنگتن برای فعال‌سازی مکاشه^۱

مکانیسم ماشه، یکی از بزرگ‌ترین نقاط ضعف توافق هسته‌ای ایران و ۵+۱ موسوم به برجام بود که به هریک از اعضای دائم شورای امنیت که عضویت در برجام دارند اجازه می‌دهد یک‌جانبه تمام قطعنامه‌هایی را که با تصویب قطعنامه ۲۲۳۱ کنار گذاشته شده بودند، بازگرداند.

در خصوص تلاش آمریکا برای فعال‌سازی مکانیسم ماشه، موارد ذیل باید ملحوظ گردد:

۱ - آمریکا در اردیبهشت ۱۳۹۷ اعلام کرد که از برجام خارج شده و تحریم‌های خود را به‌صورت یک‌جانبه بازگرداند. با خروج آمریکا از برجام برخی مقامات آمریکایی از جمله «جان بولتون»، مشاور وقت امنیت ملی کاخ سفید و «برایان هوک»، نماینده دولت آمریکا در امور ایران تصریح کردند که آمریکا دیگر قادر به استفاده از مکانیسم ماشه نیست. هوک بعدها اما از این نظر برگشت و ادعا کرد که آمریکا همچنان قادر به استفاده از این مکانیسم است.

۲ - از آنجا که محدودیت‌های تسلیحاتی ایران ذیل قطعنامه ۲۲۳۱ اواخر مهرماه ۱۳۹۹ به پایان می‌رسید، واشنگتن مرداد ماه تلاش کرد که قطعنامه‌ای را برای تمدید این محدودیت‌ها وضع کند اما در شورای امنیت تنها جمهوری دومینکن به این قطعنامه رای مثبت داد و این قطعنامه شکست خورد.

۳ - آمریکا پس از شکست این قطعنامه تلاش خود را برای به کار انداختن مکانیسم ماشه آغاز کرد. این کشور سرانجام در بامداد روز جمعه، ۳۱ مرداد، در نامه‌ای به رئیس شورای امنیت که در آن زمان اندونزی بود، مدعی به کار انداختن مکانیسم ماشه شد. استناد آمریکا به بند دهم قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت است که نام آمریکا را به‌عنوان یکی از مشارکت‌کنندگان در برجام ذکر کرده است. این تفسیر البته با مخالفت تروئیکای اروپایی، روسیه و چین مواجه شده است.

۴ - همان بامداد ۳۱ مرداد، تروئیکای اروپایی در نامه‌ای به رئیس شورای امنیت مخالفت خود را با ادعای آمریکایی‌ها مبنی بر راه‌اندازی مکانیسم ماشه ابراز داشت. روسیه و چین نیز در ادامه مخالفت کردند. رئیس شورای امنیت هم چند روز بعد اعلام کرد که کاری در خصوص مکانیسم ماشه انجام نمی‌دهد. به این ترتیب بار دیگر ۱۳ عضو شورای امنیت در برابر آمریکا قرار گرفتند.

۵- سیاست اعضای شورای امنیت در این فقره، کان‌لم‌یکن تلقی کردن تقاضای آمریکا بود، از جمله نشانه‌های این امر عدم ارائه «قطعنامه ابقای لغو تحریم‌ها» از سوی رئیس شورا بوده است. (برای درک این نکته، مطالعه

قطعه نامه ۲۲۳۱ توصیه می شود.) بنابراین شورای امنیت کل پروسه مورد ادعای آمریکا را نادیده انگاشته و اجازه بروز و ظهور به آن نداده است.

۶- با این حال، آمریکایی ها از جمله وزیر خارجه این کشور (مایک پمپئو) همچنان ادعا می کنند که از سی ام شهریور قطعه نامه های سابق بازمی گردد. این بدان معناست که آمریکا قصد دارد به طور یکجانبه قطعه نامه های قبلی را اجرا کند.

۷- با توجه به اوصاف فوق، در روز سی ام شهریور صحنه چنین خواهد بود: *آمریکا می گوید قطعه نامه های سابق بازگشته و برجام ساقط شده است و کشورهای روسیه، چین، فرانسه، بریتانیا و آلمان با این نظر مخالفت می کنند. بنابراین نوعی بن بست حقوقی حادث می شود که البته به نوعی آمریکا را در انزوا قرار خواهد داد.*

۸- اصلی ترین مساله برای آمریکا که منجر به فعال سازی مکانیسم ماشه شد، بحث تمدید محدودیت های تسلیحاتی بود. بازگشت قطعه نامه های سابق عملا تاثیر چندانی در اوضاع اقتصادی کشور نمی تواند داشته باشد، البته به تحریم های یکجانبه آمریکا مشروعیت بین المللی می بخشد.

۹- نکته حایز اهمیت آنکه، تحریم های تسلیحاتی اروپا علیه ایران تا سال هشتم (سه سال دیگر) برقرار خواهد بود (تروئیکای اروپایی چندی پیش نیز بر این امر تاکید کردند)، لذا اروپا قرار نیست به ایران سلاحی بفروشد. تنها کشورهایی که باید در عالم واقع تصمیم بگیرند که با مکانیسم ماشه آمریکایی همراهی می کنند یا نه، روسیه و چین هستند. اگر این دو کشور حاضر به عقد قرارداد تسلیحاتی با ایران شوند، مکانیسم ماشه آمریکایی قطعاً شکست خواهد خورد.

۱۰- اگر تحریم های سازمان ملل با اقدام یکجانبه آمریکا به واقع بازگردد (که محل تردید است)، منطقی است که دیگر پایبندی ایران به تعهدات برجامی موضوعیت نخواهد داشت. البته ایران تاکنون در پنج گام تعهدات برجامی را در حوزه فنی متوقف کرده و تنها در حوزه نظارتی به آنها پایبند است که طبعاً این تعهدات هم باید متوقف گردد.

۱۱- حتی در صورت نیاز در سطح کلان نظام می تواند در خصوص اقدامات بیشتر از جمله خروج از پیمان منع گسترش سلاح های هسته ای (NPT) نیز بررسی صورت گیرد.